

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 43.

Lýsingarprisur fyri petitreglu: 30 oyr. á forsiðuni, 20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 25. októbir 1932.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið + Porto. Blaðið verður bilagt á posthúsinum, brævasvarnardeðum og skrivstovu. Telf. 143.

6. árg.

Samvinnuleiðin.

VIII.

Gróðurin og vøksturin

I náttúruni eru treytaðir av veðurlagnum, hita, sólarmegi, regni og mongum øðrum samvirkandi faktorum. Verður ein ella fleiri av hesum samvirkandi kreftum sum t. d. sólarmegin og hin neyðturvuliga vatan burturi, kriplast og mistrivnast vøksturin. Lívið í náttúruni hevur sínar lógir. Verða hesar gróðra-, vøkstur- og lívslógar náttúrunnar brotnar, kemur ólag og mistrivningur í. Men tað er ikki bert tað, ið vit í vanligum mál-brúki nevna náttúrunna við sínum fjolbroytta og margháttaða lívi, sum er undirgivið og treytað av vissum vøkstur- og útviklingslógum. Eisini menniskjuni, samfelagið og tess útviklingur hava sínar treytir og samvirkandi kreftir, ið virka eftir vissum lógum og reglum.

Loynan

Til hitt hepn og víðskygda statsmannskynstrið og politikk goymist í evnunum at kenna hvørja einstaka av teim mongu virkandi kreftum í samfelaginum og at duga at lata hesar ymsu kreftir virka so saman, at tað av sonnum kann sigast, at tað ber móti politikksins sanna máli: at vinna hitt mest og best møgulega fyri *allar sam-felagsins íbúgvavar*. Men trúta hesi evni, ella hava politikk-ararnir annað mál, kemur ólag, ójavni og mistrivningur í. Ymsar greinir á samfelagsgrænum, menniskjahópinum, kriplast tá, mistrivnast og fólka, meðan aðrar trivnast, veksa og mennast ovur nógv av teirri kraft og saft, ið av rættum skuldi borist hinum. Men úrslitið verður so státt, at samfelagsútviklingurin ikki rokkur sína fullu hædd og stóð, tí til tess krevst, at allar greinir í fólkinum trívast væl.

Misvøkstur og ójavni

kennist tess verri í stórum muni í samfelagsskipanini her heima hjá okkum. Teir, ið hava rátt og ráða fyri borgum her, hava ikki steynt ímóti politikksins sanna endamáli, men at kalla einans lagt lag í summar partar, klassar, í samfelagi okkara.

Eins og sólarhitin er hin lívegevandi kraftin fyri allan vøkstur í náttúruni, er hjartahitin, hjartalagið, hin avgerandi faktor í mannalívinum og samfelagsskipanini. Plantan vikin, blíknar og fólkar, tekur tú hana úr sólini og setur hana í skuggan. Eitt fólk, eitt samfelag, ið ikki eigir hin rætta hjartahitan, hjartalagið í sær, er á

skuggasíðuni og ber kuldans og óeydnumerki á enni sínum. Hesin hjartahitin, hetta samfelags rætta hjartalagið er ilt at finna her heima hjá okkum, hvar ið rópin frá teirri á skuggasíðuni verandi stóru fjöldini um hjálp til sjálvhjálp fáa aftursvarað frá teim stýrandi og ráðandi:

Tað mega tit um, royni sjálv.

Hetta er eitt ikki bert hjartalæyst, men órættvíst og fyrri ongan eydnuberandi svar frá teimum, ið bera ábyrgd fyri ta samfelagsins skipan og útvikling, ið hevur borið ta stóru fjöldina yvir á skuggasíðuna, har mistrivningur og ójavni steingir lívsins eydnusól úti. Tí tað er ikki bert satt, at ein fer ikki væk av tí, annar fer illa, men tað er neyvan so, at hann, ið er múgvandi og máttmikil av øðrum, kennir sanna gleði við mátt og vald sítt.

Tann núverandi samfelagsútviklingur er valdaður og fyriskrivaður av tí »privata initiativnum» og kapitalismunnar anda og krøvum — tað er satt, ein myrkur sannleiki. Men tað er tessverri eisini satt, at tað tak og tað vald, hitt »privata initiativið» og kapitalistandin hevur á samfelaginum, menniskjunum, er so fast og sterkt, at tað óivað enn eina tíð kemur at valda mannaættini — og í Føroyum sær ikki ljósast út. Vit mega tí enn eitt tíðarskeið rokna við hesum útviklingi. Hóast hann er dapur og tungur fyri hin minnimenta, noyðast menn at taka hann sum hann er. At binda fyri eyguni og látast sum hann ikki var ein matematiskur verunleiki, ið fer fram eftir vissum lógum, tessverri jarnhørdum lógum og reglum, ber ikki til. Tað er vónleyst og tungt, at faktorarnir, tær samvirkandi krefturnar í útviklingslógnum og reglum í núverandi samfelagsskipanini bera kuldans og sjálgððskunnar merki. Tað kenst troystaleyst og nevandi, at hjartans ytur og alt nevandi menniskjakærleiki og rættvísi ikki er høvuðskraftin í samfelagsins vøstri og útviklingi. Men her gerst ikki annað enn at hin á skuggasíðuni verandi minnimenta fjøtraða fjöldin leggur allan mátt sín og meg í at taka broddin av kapitalistandans og »privat initiativsins» koldu og hjartaleysu faktorum og kreftum í teim øvutu og rangvørgu útviklings- og vøksturlógnum fyri samfelagið. Hetta skyldar hin minnimenta ikki bert sær sjálvum at gera men eisini samfelaginum, tí áður enn hjartans ytur og rættvísi móti

øllum samfelagsins klossum verður høvuðsvirkiskraftin manna, bygda og landanna millum, verður ikki rokkið at lívsins og politikksins sanna máli at hevja ikki bert einstaklingar og vissar flokkar, men alt samfelagið til ljós og rúmlig kor, har hvør er í fullari samkenslu og føling við annan.

„At nora at sær

og vertin á hvat annar fær,» er sum áður sagt høvuðskraftin í samfelagsins nógaldandi útviklingsløg.

Einstaklingurin ella samtøkur av nokrum fáum, ið eru múgvandi og hava kapitalin í hondum, seta virkir og fyrítøkur á stovn við tí endamáli til við eini fjolbroyttari virkan og framleiðslu í mesta muni at økja mátt sín og múgvu. Hin talríki medvirkandi flokkurin, her á landi arbeidararnir og fiskararnir, fáa minst møguligt fyri starv og slít teirra. Samstundis sum hesi virkir og fyrítøkur vaksa og mennast í teim einstøku plássunum, økist hin jarða- og ognarleysi flokkurin úti á byggunum. Virkini skulu fyri at vaksa og trívast hava arbeidis-kraft. Hin ognarleysi kann ikki fáa jørð ella annað, ið kann geva honum nóg mikið at liva av úti á byggunum. Soleiðis státt verður hin ognarleysi flokkurin av samfelagsins hørðu útviklingsstreymum drigin av byggunum til forrættningarnar, ymisk virkir og fyrítøkur. Á henda hátt verða tey stóru plássini til, og skapast ein særligur arbeidarflokkur, ið einans hevur daglont arbeiði ella vaðbeinið at duga á. Soleingi nóg mikið arbeiði er at fáa á teim stóru plássunum, gongur lívið so tolu-ligt, men kortini sjáldan betri enn frá hondini í munni. Soleiðis sum samfelagsskipanin nú er háttað, so *torgongt* og *at kalla ómøguligt tað er hjá tí jarða- og ognarleysa at fáa nóg mikið til seg og síni at liva av, um ikki eitthvørt daglont arbeiði fast ella leitað kann verða um-borið* i eitt hvørt fiskiskip — *hitt almenna er at kalla „passivt» og heldur seg uttanfyri* — so státt er einasta vón og gløtti, at forrættningarnir, virkini og tær ymsu fyrítøkurnar megu økjast og mennast í hvørjum, so hin stóðugt vaksandi ognarleysi flokkurin í hvørjum falli kann fáa arbeiði at greiða lívið frá hondini í munni.

Men hin morðgírna ágóða-lystin í kappleikinum

landanna millum og millum virkini og fyrítøkurnar ber hin hættisliga bakbrestin í sær:

Framleiðslan av teim ymsu vörum verður stórri enn brúkið. Vörurnar hópa seg upp og stóðgur og ólag má koma í — hópur av virkjum fara á búsa-gang og onnur mega siga arbeidarunum upp. Fyri at bota um heimakeypið inngyrdá tey ymsu londini seg við tollmúrnum. Men hetta er stultskygt og ger ilt verri, tí vörurnar dýrka, og hin stóra fjöldin, ið er vorðin arbeidisleys, orkar so enn og minni at keypa tær. So státt er nú vorðið ikki bert í Føroyum, men um allan heimin. Kreppan nívar øllum, og hon er bakbresturin av kapitalistandans og tess »privata initiativsins» útviklingi. Heila samfelagsstræð stendur nú stóðgað í vøkstri á hálvari leið, krøkt og kriplað, so tað er ilt at fáa eyga á nakra grøna og lívsfriska grein.

Hitt almenna,

ið ikki bert hevur góðkent, men av øllum alvi eggjað og skundað undir henda útvikling, heldur enn at verið fyrivarið og lagt útviklingin á eina hollari leið, hevur sum hin hægsta avgerandi maktin tað endaliga andvarið og ábyrgdina. Hitt almenna hevur tí skyldu av øllum evnum at bota um henda skaðan. Men

hitt almenna hevur brotið tær einfaldastu rættvísilógir við at skúgva hina neyðstøddu fjöldina frá sær uttan hjálp í neyðini. Hesa stóðu tess almenna, lögtingsins, yvir fyri tí á skuggasíðuni verandi fjöldini er eitt skammarmarki fyri Føroyar. Hin neyðstadda fjöldin og allir Føroyingar, ið eiga neista av rættvísi og medføling í sær, kunna ikki longur tuga til og tola tíflka viðgerð av tí almenna, men krevja skammarmarki vaskað av aftur.

Ongatíð hevur tað staðið greiðari enn nú, at hitt almenna má hava sína hond í og yvir øllum samfelagsins víðurskiftum, at tað verður ein holl samvinna millum hitt almenna og tað »privata» soleiðis, at allar greinir, allar klassar koma við undir sólarhitin, rættvís- og hjartahitan.

Eina samvinnu millum hitt almenna og tað »privata», ið skulu hava felagsábyrgd fyri, at tey arbeidisleysu, neyðstøddu, sjúku og gomlu eisini kunnu liva í ljósinum og kenna hita í samfelagsins hjartaslagi — *eina tíflka samvinnu tørvur Føroy-ingum eins og allari manna-ættini*.

P. D.

Føroya Fiskimannafelag.

Leygardagin hin 15. októbir komu sóknarformenn felagsins í Suðuroy saman til fundar í Vági. Har fóru fram val av sýsluformanni fyri Suðuroy og uppstilling av formannsevni til val av formanni fyri Føroya Fiskimannafelag í staðin fyri hr. Havstreyt, sum doyði seinastu vár við »Immanuel».

Til sýsluformann varð harra Jens Jensen í Froðbo afturvaldur. Hann hevur í mong ár verið sýsluformaður og sýnt segat vera íðin og skilagóður í starvi sínum.

Til felagsformann høvdu Sunningar uppstillað harra Johan Samuelsen, ættaður úr Sunnbø, skiparalærari í Tórshavn. Hann fekk á fundinum 3 atkvøður. Hovbingar og Porkeringar stillaðu harra Jaspur Leivsgarð í Høvi, sum fekk tvær atkvøður, meðan Kvalbingar stillaðu harra Rasmus Siirskjöld, ið fekk 5 atkvøður og soleiðis varð kosin til formannsevni.

Sunnudagin hin 16. októbir hildu sýsluformaðurin hr. Jens Jensen og tann nýuppstillaði formaður harra Rasmus Siirskjöld fund í Porkeri. Harra Siirskjöld flutti fram roðu viðvíkjandi felagsviðurskiftum.

Hann segði fyrst nokur orð um, at hetta valið fer fram vegna tann sorgartilbur, ið fram fór í vár, tá so mangir baldir Føroyingar lótu lívið í ódnarverðinum við Suðurlandið, og millum teirra var felagsins formaður hr. Hans Havstreyt, sum íðin varð felagið móti øllum áløpum uttanifrá.

Hann helt, at rættast var, um felagsformaðurin var ein heima-maður, soleiðis at fiskimenn til einahvørja tíð kundu venda sær til hansara við teim sokum sum lá teim á hjarta.

Harnest gav roðarin greitt yvirliit yvir føroyskan fiskiskap gjøgnum tíðirnar, líka frá tí tíðini, tá útróður var einasti fiskiskapur, og fiskurin ikki varð turkaður á sama hátt sum nú, men varð ráskorin.

Tíðirnar broyttist, og átlenskir menn komu Føroyar at veiða fisk á grunnum okkara, og seinri slappu Føroyingar við teim og lærdu soleiðis tann sama veiðumáta og teir, og nú eru vit javnbjóðis øðrum fjóðum, hvat dugnaskapi og tilikum viðvíkur.

Nósoyar Páll við »Roynðini fríða» varð eisini umtalaður.

I 1836 ferðaðist ein útlendskur maður her um landið, og av